

Univerzita Karlova
Katolická teologická fakulta
Ústav dějin křesťanského umění

Kornélia Kolářová Takácsová

*Severní portál kostela sv. Prokopa v Třebíči ve středoevropském
kontextu se zvláštním zřetelem ke kostelům v Uhrách*

Autoreferát

2021

Úvod a cíle bádání

Cílem disertační práce je prozkoumat umělecké vztahy severního portálu kostela sv. Prokopa v Třebíči k podobným portálům ve střední Evropě první poloviny 13. století, zejména pak k těm, které jsou součástí kostelů bývalých benediktinských opatství v Uhrách (Lébény, Ják a další), a pokusit se stanovit, jakým způsobem mohly být jednotlivé památky vzájemně ovlivněny.

Severní portál kostela sv. Prokopa byl v českém prostředí předmětem několika analýz, které mimo jiné hledaly paralely v kostelních portálech sousedních zemí. Dosavadní české bádání se ovšem převážně zaměřovalo na obdobné památky v rakouském prostoru (zejména na Obří bránu dómu sv. Štěpána ve Vídni), případně poukazovalo na vzory v prostředí německém (stavby z Řezna, Wormsu, Bamberku). Tyto vztahy jistě nelze zpochybnit, ale nabízí se důkladnější analýza recepcí normanského ornamentu v rámci středoevropského prostoru. V této oblasti uherské relevantní stavby s normanským ornamentem ještě nebyly dostatečně analyzovány ve vztahu k severnímu portálu baziliky sv. Prokopa v Třebíči. Objasnění těchto vazeb přitom může pomoci přesněji určit také vztahy trebičského portálu ke stavbám rakouským, stejně jako vzájemné vztahy mezi uherskými a rakouskými portály.

Základem k lepšímu odkrytí možné středoevropské recepcí normanského ornamentu mezi jednotlivými relevantními stavbami českého, rakouského a uherského území se musí stát důkladné studium dosavadní literatury k tématu. Stejně tak bude v práci nutné věnovat pozornost vedle tradičních uměnovědných postupů – širším přístupům. V mnoha ohledech bude nutné (zejména u uherských staveb) lépe porozumět historickým souvislostem, jejichž nepochopení vedlo k dnes již překonaným koncepcím, mezi nimiž lze jmenovat koncepci R. Hamanna. Stejně tak bude žádoucí se vyrovnat se starší literaturou, která je dnes v mnoha ohledech „zastaralá“ (např. teze Donina, Gereviche, Dercsényiho a částečně i českých historiků umění). V práci bude dán také prostor výsledkům technologickým (např. dendrochronologie) za účelem lepší datace baziliky sv. Prokopa (resp. celého areálu benediktinů), o které naprosto chybí listinné prameny dokládající jeho výstavbu v první polovině 13. století.

Až na základě dobré znalosti samotných staveb s normanským dekorem z celé Evropy a jejich historického pozadí je možné vytvořit komplexní pohled na někdejší klášterní kostel

benediktinů v Třebíči. K tomu budu nutné nejdřív představit někdejší klášterní areál s kostelem sv. Prokopa, a to se zvláštním zaměřením na jeho severní portál. Poté se v práci zaměřím na relevantní stavby z českého prostředí, následně z prostředí německého (odkud se huť seznámená s normanským ornamentem dostala do středovýchodní Evropy). Poté postupně bude věnován prostor i rakouským a uherským stavbám. Na základě dosavadního stavu bádání se pokusím načrtnout genezi normanského ornamentu v celé Evropě se zvláštním zaměřením na třebíčský severní portál.

Metodika bádání

Metodicky práce zpracovává zvolené téma uměnovědnými metodami i pomocí širších metodologických přístupů s přesahem do jiných oborů s cílem lépe porozumět třebíčské bazilice i v jejích historických, archeologických i teologických souvislostech.

Obsah a struktura disertační práce

1. Úvod
2. Prameny k opatství a kostelu sv. Prokopa (Nanebevzetí Panny Marie) v Třebíči
3. Dějiny bádání o opatství v Třebíči
4. Dějiny baziliky sv. Prokopa (Nanebevzetí Panny Marie) v Třebíči
 4. 1. Benediktinské opatství
 4. 2. Probošťství
 4. 3. Stavebně historický vývoj kláštera
 4. 4. Bazilika svatého Prokopa
5. Severní portál
 5. 1. Popis
 5. 2. Význam portálu v křesťanské symbolice
 5. 3. Obrazový program severního portálu baziliky sv. Prokopa v Třebíči
 5. 3. 1. Tympanon
 5. 3. 2. Evangelisté
 5. 3. 3. Opati nebo biskupové na konzolách?
 5. 3. 4. Zvířata
 5. 3. 5. Personifikace dobra a zla?

5. 3. 6. Ikonografie – shrnutí
6. Domácí příbuzné stavby
 6. 1. Vedlejší portály z baziliky sv. Prokopa v Třebíči
 6. 2. Portál kostela sv. Jana Křtitele v Měříně
 6. 3. Farní kostel v Třebíči
 6. 4. Bývalý cisterciácký klášter ve Velehradě
 6. 5. Bývalý premonstrátský klášter v Louce u Znojma
 6. 6. Portál kostela sv. Václava v Hulíně
 6. 7. Západní portál kláštera cisterciacek v Předklášteří u Tišnova
7. Příbuzné výchozí stavby v Německu
 7. 1. Dóm sv. Petra ve Wormsu
 7. 2. Dóm sv. Petra a sv. Pavla v Bamberku
 7. 3. Kostel Sv. Emmerama v Řeznu
 7. 4. Kostel Sv. Jakuba v Řezně
 7. 5. Západní portál kostela sv. Kastula v Moosburgu
 7. 6. Gelnhausen – císařská falc (hrad)
8. Příbuzné stavby v Rakousku
 8. 1. Obří brána dómu sv. Štěpána ve Vídni
 8. 2. Karner sv. Pantaleona v Mödlingu
 8. 3. Karner / Tříkrálová kaple v Tullnu
 8. 4. Karner sv. Leonarda v Bad Deutsch Altenburgu
 8. 5. Portály benediktinského opatství Nanebevzetí Panny Marie v Kleinmariaszell
 8. 6. Nevěstina brána v Liebfrauenkirche ve Vídeňském Novém Městě
 8. 7. Románské zbytky v dómu v St. Pölten
9. Příbuzné stavby v Uhrách
 9. 1. Královská kaple v areálu hradního komplexu v Ostřihomi
 9. 2. Kostel sv. Jakuba staršího někdejšího benediktinského opatství v Lébényi
 9. 3. Kostel sv. Jiří v Jáku
 9. 4. Kaple sv. Jakuba v Jáku
 9. 5. Portál kostela sv. Michala v Csempészkopácsi
 9. 6. Portál kostela Narození Panny Marie v Magyarszecsődu
 9. 7. Portál vesnického kostela v Óriszentpéteru
 9. 8. Portál kostela sv. Michala v Kéttornyúlaku
 9. 9. Portál kostela sv. Egídia v Ilije

9. 10. Portál kostela sv. Petra a Pavla v Sopronhorpácsi
9. 11. Kostel Panny Marie Budín, jivýchodní portál
9. 12. Katedrála Alba Iulia/Gyulaféhérvár
10. Šíření normanského ornamentu ve střední Evropě
10. 1. Původ normanského ornamentu
10. 2. Německo
10. 3. Rakousko
10. 4. Uhry
10. 5. Evropské souvislosti třebíčského portálu pohledem českých badatelů
11. Závěr
11. 1. Jednota stavby
11. 2. Otázka stavebních hutí ve středoevropském prostoru
11. 3. Hlavní portál na severní straně jako součást obrazového programu portálu?
11. 4. Severní portál baziliky v Třebíči a uherské portály
11. 5. Empora jako zvláštnost benediktinského kláštera v českém prostředí
11. 6. Otázka zadavatele
- 11.7. Komplexní vznik třebíčského kostel
12. Prameny a literatura

Teoretický a praktický přínos disertační práce

Práce díky svému speciálnímu zaměření na uherské stavby přináší komplexní pohled na stavby spojované s normanským ornamentem ve střední Evropě a tím poskytuje lepší porozumění i samotnému severnímu portálu baziliky Třebíči a jejího místa mezi relevantními stavbami s tímto ornamentem nejen v českém, ale také v celoevropském kontextu. Práce také důkladně analyzuje dosavadní odbornou literaturu a vyrovnává se s ní.

Cílem práce bylo zařadit severní portál baziliky sv. Prokopa v Třebíči do širších středoevropských souvislostí se zvláštním zaměřením na uherské stavby. O možných uherských paralelách s třebíčským portálem sice celá řada badatelů hovoří, avšak prozatím nebyl učiněn pokus ověřit případné vazby důkladnými kontextuálně definovanými postupy. Právě na tyto souvislosti jsem se ve své práci soustředila. Proto bylo nutné studovat nejen českou, ale také maďarskou, slovenskou a německou literaturu k tématu, a sledovat přitom, z

jakých metodologických předpokladů badatelé vycházejí a jakým způsobem jejich přístupy ovlivňují (a někdy přímo deformují) jejich pohled na zkoumané památky.

Nutnost takového nahlížení na baziliku tkví také v absenci dobových pramenů, které by nám prozradily něco víc o pozadí vzniku baziliky ze 13. století jako součásti celého klášterního areálu benediktinů, založeného moravskou větví přemyslovského rodu na samém počátku 12. století. Situaci navíc nezjednodušily ani opravy, které se v následujících staletích na bazilice podepsaly. Všechny tyto okolnosti vedly k tomu, že byla stavba mnohými badateli rozdělena na dvě etapy. Ukazuje se však, že toto rozdělení není historicky dostatečně podložené. Jako důvod totiž bývá uváděna mongolská invaze na Moravu, avšak o její ničivé síle nemáme dostačující doklady, podobně jako je tomu v případě uherských památek. Pokud připustíme, že tento argument pro přerušení stavby na bazilice není opodstatněný, je na místě otevřít otázku, zda bazilika nevznikla v kratší době a zda se na ní nemohly podílet různé skupiny stavebníků najednou. Pro členění do dvou etap se také argumentovalo poukazem na patrnou změnu plánu v klenutí baziliky. Avšak ani tento předpoklad není úplně jistý, protože je možné položit otázku, zda vůbec existoval nějaký jasný plán, podle kterého se na stavbě od počátku pracovalo a od něhož se z nějakých důvodů ustoupilo – například kvůli přerušení prací z důvodu mongolského vpádu, nebo kvůli náhlé změně ve vedení v huti.

Jiří Kuthan navíc ukázal, že velká část kostela je stylově jednotná. V rámci jedné stavební etapy, vyznačující se sevřeným stylovým názorem, vznikla krypta a nad ní prostorný chór, zřejmě také obě boční chórové kaple, z nichž se dochovala jen ta severní, a stejně tak i velká část obvodového zdiva včetně velkého severního portálu a předsíně před tímto portálem. Tuto souvislost prozrazuje především afinita dekorativní výzdoby portálu s rozetou v ose východního boku presbytáře. Právě tato první stavební etapa řadí třebíčskou baziliku mezi nejvýznamnější středoevropské památky.

Jednotnost těchto stavebních prvků vede k domněnce, že vznikly ve velmi krátkém časovém intervalu. Budování klášterních kostelů bylo vesměs zahajováno v křížení či ve východním závěru. Nejinak tomu bylo zřejmě i v Třebíči. Pokud se první a druhý kostel nacházel pod současným kostelem, jak naznačují poslední archeologické nálezy zdiva na jihovýchodní straně baziliky, musíme se ovšem také ptát, jaké prostory používali mniši v době výstavby kostela. Pokud byly práce skutečně započaty v kryptě, je to zásadní informace, protože z nově provedeného dendrochronologického průzkumu víme, že výdřeva použitá v kryptě je ze

stromů pokácených v letech 1216–1226. Obecně se má za to, že dřevo získané z pokáceného stromu bývá použito nejdříve asi tři roky po skácení. Proto se můžeme domnívat, že počátkem stavebních prací by mohlo být období kolem roku 1220–1225.

Ve prospěch názoru, že stavba byla zahájena v tomto období, mluví také historické prameny, které vypovídají o třebíčském opatu Arnoldovi, zmiňovaném od konce dvacátých let 13. století. Lze se domnívat, že právě tehdy se rozvinula velkolepá výstavba nového klášterního kostela, v níž se pokračovalo za opata Jindřicha (od roku 1243) a případně - i když dle mého názoru ne nutně - i za Arnolda II. (nejpozději od roku 1255). Budování chrámu a přilehlé kvadratury však historickými zprávami doloženo není. Slohový výraz krypty je již zřetelně poznamenán vlnou nastupující gotiky. Pískovec, který byl použitý pro články celého klenebního systému krypty, je z Oslavan. Zoroslava Drobná připomíná, že pískovec z okolí Oslavan použili kameníci také na výzdobu portálu, protože tam měl klášter své statky. Tato informace je zajímavá zejména proto, že klášter zakoupil Oslavany v roce 1197 a následně vyměnil za bližší osady v roce 1225. Stavebně historický průzkum krypty vedený Hanou Karasovou v roce 1961 bohužel skončil bez nálezů. Domnívám se tedy, že kostel vznikl dříve, než bývá obvykle uváděno, možná dokonce v průběhu jedné nepřerušované etapy, během níž ale mohlo dojít ke změně ve vedení huti.

Samostatný problém, který se v souvislosti s jednotným charakterem stavby vynořuje, je původ stavební huti působící v Třebíči. Nejprve je nutné zdůraznit, že v Českém království se oproti Uhrám a rakouským zemím normanský ornament uplatnil na portálové tvorbě kvantitativně nejméně. Nicméně severní portál třebíčské baziliky tvoří důležitý článek k lepšímu pochopení souvislostí a případnému zařazení veškerých středoevropských staveb, které bývaly situovány na konec pomyslné chronologické řady působení německé stavební huti. Václav Mencl právem mluví o třebíčské stavbě jako o jakémsi svorníku, „na němž můžeme prohlédnouti všechen dosavadní formální vývoj pozdně románské a přechodní architektury ve střední Evropě“. Dle Mencla na stavbě kostela pracovala huť, která se opírala o starší prostorová a konstruktivní schémata uplatňovaná v Porýní (Gelnhausen, Worms), jak ostatně ukázal i Wenzel. Vedle toto se na konečném vzhledu baziliky podílely i jiné zdroje, například je zřejmá inspirace kostelem sv. Jakuba v Řezně v řešení empory a severního portálu s předsíní.

Nástupem gotiky se kameníci školení v pozdně románských hutích dali na cestu do střední Evropy. Třebíč se tak stala jednou z křižovatek různých výtvarných tendencí, které zde „soutěží“ s burgundskou gotikou. Mencl také mluví o stopách této hutě v Rakousku i ve vzdáleném Sedmihradsku (Alba Julia/Gyulafehérvár). Třebíčský kostel nevnímá jako kostel tzv. přechodného stylu. Naopak říká, že: „připíná se tu zcela vyspělá gotická architektura k architektuře románské, oba slohy zde žijí vedle sebe jako dvě zcela rovnocenné výtvarné složky v půvabném, malebném celku.“ Z toho důvodu není nutné uvažovat o dvou stavebních fázích. Patrné změny plánů mohly vzniknout díky tomu, že zde pracovalo mnoho různých hutí s různými tradicemi a školeními. Proto není ani třeba datovat severní portál do pozdního (údajně pomongolského) období. Spíše je pravděpodobná kontinuální práce podle standardních postupů při takových stavbách, tedy - zjednodušeně řečeno - od východu kostela směrem na západ.

Otázku stavebních hutí je nutné vnímat v širších souvislostech. Při studiu literatury k trebičskému portálu a příbuzným památkám narážíme na dalekosáhlé teorie o putování stavebních škol a jednotlivých motivů, které pak zásadně určují výsledný obraz utvořený o konkrétním zkoumaném díle. Současný stav bádání přináší diferencovaný pohled na středoevropské památky s normanským dekorem, který se vzpírá jednoduchým schématům. V Uhrách se normanský motiv objevuje už kolem roku 1200 na kapli v Ostřihomi. Tím je jednoznačně vyvrácena teze, že se do Uher dostal až v období po mongolských vpádech. Současně se problematizuje představa, že do středovýchodní Evropy z Německa doputovala jednotná huť a vybudovala všechny zmiňované stavby. Současně ale nelze tvrdit, že ostřihomská kaple měla přímý vliv na všechny uherské památky. Vztahy mezi uherskými stavbami a německým prostředím byly komplikovanější. Vedle Ostřihomi je potřeba počítat s dalšími kontakty, především s působením iroskotských mnichů, které se projevilo patrně na portálu v Lébény, který představuje další z nejstarších dokladů normanského dekoru v Uhrách. Nejvýznamnější vazbu na Německo ovšem nalézáme v Jáku, odkud se dekor šířil nejen do Rakouska, jak přesvědčivě dokázal Schwarz, ale také dále na území Uher. Z toho vyplývá, že ani v případě Uher nemůžeme uvažovat o jednotné putující huti, která se přesouvala od stavby ke stavbě. Jako pravděpodobné se spíše jeví, že jednotliví členové různých hutí přijímali dle svých možností zakázky, připojovali se k místním stavitelům a vytvářeli skupiny za účelem realizace konkrétní stavby. Obecně jistě lze v Uhrách hovořit o recepci normanského ornamentu vzešlého ze západní Evropy, ale k tomu je nutné dodat, že byl dotvořen místní tradicí. Právě díky těmto specifikům je možné vůbec sledovat vztahy

mezi jednotlivými středoevropskými stavbami, a to natolik detailně, že v rámci jedné stavby lze dokonce rozlišovat více skupin stavitelů, jak dokládá například Obří brána ve Vídni, kde zřejmě působili stavitelé z Jáku i Třebíče.

Jeden z málo diskutovaných aspektů hlavního portálu baziliky v Třebíči je jeho umístění na severní obvodové zdi baziliky. Argumenty vysvětlující severní umístění se různí. Stavební huť, která na bazilice působila, je spojovaná s velkými dómy v Porýní. Tyto stavby kvůli svému půdorysu, který zahrnuje východní i západní chór, mají umístěné své hlavní portály do bočních zdí. I v případě baziliky v Třebíči existuje domněnka, že byla stavba původně takto rozvržena a teprve později získala dnešní podobu, tedy dvojicí západních věží s portálem mezi nimi, které nahradily původní zakončení s apsidou. Tato hypotéza ovšem zatím není potvrzena ani vyvrácena důkladným průzkumem.

Další vysvětlení pro umístění portálu na sever poukazuje na skutečnost, že v době vzniku baziliky ve 13. století byl portál spojen s hlavním vstupem do klášterního areálu. Zde však narážíme na nedostatek výsledků výzkumů týkajících se fortifikace klášterního areálu, zejména z doby výstavby baziliky a jejího hlavního portálu.

Poslední argument vyslovil již Václav Mencl. Všiml si, že paralelou k takové dispozici portálu je severní portál kostela sv. Jakuba v Řezně. Mencl ovšem problematiku této poměrně zřídka se vyskytující dispozice portálu dál nesledoval a spokojil se s konstatováním, že se jedná o další indicii hovořící pro souvislosti s Řeznem a jeho iroskotskou tradicí, které byly bez závažnějších důkazů automaticky spatřovány v existenci stavební huti z Řezna. S touto tezí polemizoval Zahn, který vyvrátil vliv iroskotských mnichů na výskyt normanského ornamentu na jejich fundacích. Toto zjištění je nutné brát velmi vážně. Domnívám se ale, že samotná myšlenka, že severní portál na třebíčské bazilice mohl vzniknout podle vzoru severního portálu kostela sv. Jakuba v Řezně, má svoje opodstatnění, ovšem spíše z hlediska liturgického a teologického. Jak již bylo důkladně představeno v kapitole o ikonografickému programu třebíčského portálu, lze konstatovat, že ikonografický program portálu v kontextu svého umístění má podle svého možného řezenského vzoru přímý vztah k východní části baziliky, která je (resp. v minulosti byla) také doplněna sochařskou výzdobou, o jejíž výklad jsem se částečně pokusila. Vztah východní části kostela k portálu může být také klíčem k porozumění skulpturní výzdobě severní apsidy. Dosavadní pokusy vyložit význam těchto skulptur nepřinesly uspokojivé vysvětlení. Připustíme-li hlubší souvislost mezi severním

portálem a východní částí kostela, která je dána též společnou dobou vzniku, je možné interpretovat dvě polopostavy jako Antikrista a Pannu Marii, anebo přinejmenším jako alegorii souboje dobra se zlem.

Z příbuzných uherských památek musí být jako první zmíněn kostel v Lébényi, který je stejně jako třebíčská bazilika obvykle vnímán jako jednoditá stavba. To by mohlo hovořit pro relativně krátký, nepřerušný proces stavby. Datace kostela sv. Jakuba staršího v Lébényi je ovšem problematická. Máme k dispozici zakládací listinu z roku 1208 a také listinu z roku 1221, která dosvědčuje událost odehrávající se v kostele. Lze však předpokládat, že kolem roku 1240 již kostel mohl být hotový. Další uherský kostel s významným ústupkovým portálem, který je kvůli své ornamentální výzdobě spojován zejména se západním portálem kostela sv. Jakuba Staršího v Lébényi i se severním portálem v Třebíči, je kostel v Sopronhorpácsi. Tento portál vznikl někdy mezi lety 1230–1240. Kostel v Gyulafehérváru je zajímavý zejména proto, že býval spojován s Otřihomí právě na základě srovnání normanských motivů. Nicméně datace v případě gyulafehérvárských fragmentů se dost různí. Někteří badatelé etapu, během které vznikly i torzovitě dochované fragmenty, řadí do roku 1200, jiní až do období kolem 1260. U kostela v Jáku můžeme předpokládat dvě stavební etapy, z nichž ta první probíhala již od roku 1220 a je některými badateli spojována s recepcí řezeňské stavby, a proto lze také mluvit o možných vztazích s třebíčskou bazilikou, zatímco druhá odkazuje na katedrálu v Bamberku.

V této práci jsem představila veškeré relevantní stavby na území někdejšího Uherského království, které mohou být spojovány s normanským ornamentem, a snažila jsem se je zařadit také chronologicky. Výsledek těchto datací ovšem nevede nutně k závěrům, na jejichž základě by se dala rekonstruovat jasná pomyslná osa putování sjednocené portálové huti, která pracovala na všech těchto stavbách. Tato kontinuita je porušena hned zpočátku, protože se ukazuje, že ostříhomský výskyt normanského ornamentu nebyl jednoznačným východiskem pro další významné stavby. V otázce huti společné s třebíčskou bazilikou se nabízí hypotéza, že v těchto vztazích mohly hrát důležitou úlohu dynastické vztahy, zejména královny Konstancie, která po celý svůj život měla živý kontakt s uherskou vládnoucí dynastií a od svého otce, významného stavitele, se učila panovnické reprezentaci.

Když Václav Mencl zmiňoval vztah mezi třebíčskou bazilikou a jejím severním portálem a předsíní v Řeznu, poukázal také na západní emporu jako na další podobnost mezi moravskou

a řezenskou stavbou. Zajímavé je, že v našem prostředí – jak správně konstatoval Dobroslav Líbal – západní empory nepatřily mezi charakteristické prvky benediktinských klášterních kostelů. Opačná situace je v případě uherských kostelů benediktinů. V Lébényi i Jáku se výrazným stavebním prvkem kostela staly právě empory, které měly sloužit zakladatelům kláštera. V této souvislosti je na místě uvést předpoklad Ernő Marosiho, že na benediktinské kláštery měla neopominutelný vliv architektura německých reformních center, avšak nikoli ve smyslu přesné recepce „reformních“ stavebních typů, ale spíše ve smyslu nároků liturgie na organizaci sakrálního prostoru. Mezi tyto nároky lze řadit také západní empory. Západní empora byla navíc hlavním architektonickým znakem tzv. rodových klášterních kostelů. I když nemáme žádné indicie o tom, že třebíčská empora měla jakoukoliv spojitost s emporami v Jáku či v Lébény, je zajímavé se podívat na výskyt a možné využití empory pro účely reprezentace, resp. jako na místo určené pro světské zakladatele nebo „znovubudovatele“, kterými byli Přemyslovci.

Přes veškeré dílčí závěry nelze říci, že je složitá problematika umělecko-historického zařazení třebíčské baziliky jednoznačně zodpovězená. Základním problémem je skutečnost, že ani otázku zadavatele stavby nelze s jistotou zodpovědět. Nabízí se otázka, proč taková velkolepá stavba v Třebíči vznikla. Její rysy odkazující k panovnické reprezentaci jsou patrné, a proto je zapotřebí zvážit, zda je pouze výsledkem požadavků místních benediktinů. V případě klášterů každopádně platilo, že patronát patřil zeměpánům, v tomto případě moravskému markraběti. Nelze se ovšem jednoznačně přiklonit k některému z moravských markrabat a připsat mu významnější podíl na správě třebíčského kláštera.

Při absenci pramenů se odpovědi zpravidla hledají i v ikonografii sochařských detailů kláštera. Fundátoři bývají často naznačeni na portálech kostelů. Námi diskutovaný severní portál, jak ukázal jeho ikonografický rozbor, nemůže přivést k jasnému stanovisku, mimo jiné i proto, že se nedochoval jeho tympanon. Celková ikonografická analýza dovoluje závěr, že součástí ikonografického programu byl na tympanonu Kristus Pantokrator. Pod Kristem na trůně mohl být zobrazen i samotný zakladatel či více zakladatelů kláštera. Dvě církevní postavy z portálu jsou často spojovány s opaty kláštera (nebo přímo se sv. Benediktem a opatem), ale nelze vyloučit ani to, že se jedná o biskupy. Pokud tomu tak skutečně je, mohl by se jednat o biskupa Heřmana, který světil první klášterní areál benediktinů, a úřadujícího biskupa z předpokládaného období vzniku současné baziliky a samotného portálu. Tím by mohl být olomoucký biskup Robert, o kterém navíc víme, že zřejmě pocházel z Porýní, měl

privilegované postavení u vládnoucího rodu Přemyslovců a stál u zrodu několika významných staveb na Moravě.

Postavení biskupa Roberta je nutné vidět v širších politických souvislostech. Biskup Robert dobře vycházel i s královým bratrem a markrabětem moravským Vladislavem Jindřichem, jehož manželkou byla Helwida, která se po smrti svého manžela stala v roce 1225 zakladatelkou kláštera v Oslavanech na pozemku odkoupeném od třebíčských benediktinů. Také vysvěcení oslavanského kostela v roce 1228 provedl olomoucký biskup Robert a zúčastnil se jej král Přemysl Otakar I. Po smrti bezdětného Vladislava Jindřicha v roce 1222 přebírá moc nad Moravou sám král Přemysl Otakar I. Králův zájem o Moravu se tak zvýšil. Víme, že v době jeho nepřítomnosti ho zastupoval na Moravě právě biskup Robert. Teprve až kolem roku 1224 král ustanovil markrabětem moravským svého syna Vladislava, který brzy poté - v roce 1227 – bezdětný umírá. Na jeho místo s určitým časovým zpožděním v roce 1228 usedl Přemysl, nejmladší syn Přemysla Otakara I. Kolem roku 1232 se oženil s Markétou, dcerou Oty I. z Meranu a vnučkou císaře Fridricha I. Barbarossy. Z rodu Andechs Meran pocházel také bamberský biskup, který pobýval i na uherském dvoře a pohyboval se také v rakouském prostředí. Přemysl však jako moravský markrabě měl velké spory se svým bratrem Václavem I. a na nějakou dobu dokonce pobýval na dvoře uherského krále Bély IV. Domů se vrátil až v roce 1238,¹ kdy jeho matka Konstancie Uherská a Béla IV. pomohli bratrům k dosažení smíru. Přemysl rok poté umírá a je pohřben v klášteře cisterciáček v Předklášteří u Tišnova, který založila jeho matka Konstancie se svým synem Václavem I.

Je možné, že stavba třebíčské baziliky byla zahájena právě v době, když na Moravu zaměřil svou pozornost Přemysl Otakar I. Aby však takto významná stavba zdárně proběhla, mohl král využít přítomnost svého důvěrníka, kterým byl moravský biskup Robert. Kromě toho, že byl velmi vzdělaným knězem, měl jistě kontakty na významné církevní představitele i světské panovníky a byl také zkušeným zakladatelem a stavitelem významných sakrálních staveb na Moravě. Po požáru v roce 1204 nechal opravit olomoucký biskupský kostel a přilehlý ambit, v roce 1207 založil při sv. Petru v Olomouci klášter augustiniánek. Byl také u založení kláštera cisterciáků na Velehradě společně s moravským markrabětem v roce 1205. Později máme doloženou účast Roberta při založení kláštera cisterciáček v Oslavanech, jak vyplývá z listiny třebíčského opata Lukáše. Není vyloučené, že sehrál významnou roli při založení

¹ Přemyslova vláda po návratu na Moravu byla omezená na Olomoucko a Opavsko.

kláštera cisterciáček v Tišnově. Byl totiž stále na straně krále a jeho rodiny. Právě po smrti králova bratra Vladislava Jindřicha mohla vzniknout myšlenka postavit nový klášterní areál a jako zkušený stavitel se pro tento úkol mohl hodit biskup Robert. Při stavbě mohl reprezentovat světského zadavatele a ve spolupráci s místním opatem (zřejmě Arnoldem) zajišťovat hospodářské a stavební prostředky v souladu s duchovními požadavky kladenými na takové stavby benediktinským řádem. Všechny tyto historické události a kontakty vůdčích osobností s významnými rody ve střední Evropě spoluvytvářely živé mezinárodní prostředí, ve kterém mohli vedle sebe pracovat zástupci různých hutí a z něhož vzešla také podoba klášterní baziliky i jejího severního portálu.

V tomto kontextu je nutné zdůraznit zejména klášter cisterciáků na Velehradě a klášter cisterciáček v Tišnově. V obou případech byli fundátory Přemyslovci, a navíc obě tyto významné stavby vznikají v období blízkém stavitelským aktivitám v Třebíči. Na velehradském kostele se navíc objevuje normanský ornament, jak dokládá torzo jižního portálu boční lodi kostela, kterým se vstupovalo do ambitu. Jak již bylo popsáno výše, vnitřní hranu ostění členil výžlabek posázený řadou droboukých jehlanců, přičemž vnější hrana přecházela v motiv klikatky. A. Merhautová se domnívá, že kostel na Velehradě má na rozdíl od trebičského kostela tradičnější dispozici, avšak právě přítomnost normanského ornamentu je jim společná, třebaže na Velehradě se rozvinul tento ornament jen okrajově. Na spojitost mezi stavbami na Velehradě a v Třebíči upozornil také Václav Mencl, který předpokládal, že kromě vlivů cisterciáckých hutí prošlých rakouským prostředím jsou zde zastoupeny také detaily, které je nutné odvodit od soudobého benediktinského umění, konkrétně od Třebíče. Jak je vidět, normanský ornament se zde objevuje mimo prostředí benediktinského kláštera. Tím se otevírá otázka, kdo mohl stát za přítomností kameníků zdobících normanským dekorem na velehradském klášterním kostele. Cisterciácký klášter na Velehradě byl největší moravskou fundací na Moravě a od počátku je spojen s Přemyslovci. Víme, že hlavním zřizovatelem velehradského opatství byl Vladislav Jindřich (1222) a že fundaci zřejmě inicioval biskup Robert. Oba zde nakonec byli pohřbeni. Při svěcení kostela v roce 1228 byl přítomen samotný král Přemysl Otakar I. s manželkou Konstancií a jejich synem, moravským markrabětem Přemyslem.

Lze tedy předpokládat, že specializovaní kameníci znalí normanského ornamentu zde působili již před samotným svěcením kostela. To by pak mohlo znamenat, že normanský ornament se na Moravu dostal buď dříve, než se začalo stavět v Třebíči, nebo že se v Třebíči stavělo již ve

20. letech 13. století. Zároveň se otevírá i otázka, kdo mohl stát za pozváním specializovaných kameníků pracujících s rejstříkem ornamentů spojených s normanským prostředím. O iniciativě stavět na Velehradě se mluví ve spojitosti s biskupem Robertem, jehož kořeny sahají právě do oblasti Porýní, odkud se normanský dekor začal šířit směrem na východ.

Stejně tak je nutné upozornit i na možnou propojenost mezi klášteřem cisterciáček v Tišnově a třebíčskou bazilikou. Dobroslav Líbal správně poukázal na podobnost předsíně, která vznikla před severním portálem v Třebíči, a plánované předsíně v Tišnově. Domnívám se, že přítomnost částí kameníků z Třebíče při finálních pracích na portálu v Tišnově je možná. V situaci, kdy se na dokončení kláštera pracovalo ve zrychleném provozu, se jeví přizvání těchto jistě dobře školených kameníků logické. Domnívám se, že se spíše podíleli na tektonických či doplňujících pracích, protože hlavní kameníci měli v době svého zapojení jasný plán, resp. ikonografický program pro tišnovský portál. Právě zde se mohli sejít také specializovaní kameníci, kteří se pak společně – jak uvádí József Csemegi – přes rakouské prostředí dostali do služeb krále Bély IV. a spolupodíleli se na vzniku významných staveb 13. století v Uhrách, jako byl klášter dominikánů v Budíně, klášter dominikánek na Markétině ostrově a zejména pak kostel Panny Marie v Budíně, kde vznikl nejmladší nám známý portál s normanským ornamentem v Uhrách. Právě u tohoto portálu je dobře myslitelné konkrétní propojení mezi uherským a českým prostředím z období, kdy již severní portál v Třebíči stál.

Domněnka, že existovala jakási společná huť, která vytvářela severní portál v Třebíči, je podle mého názoru neopodstatněná. Huť se zpravidla vytvářely na místě konkrétních staveb, kde se spojili cizí kameníci s místními. Ani v případě třebíčské baziliky nelze hovořit o působení putující huti, která by postupně – od východu na západ - vytvářela svá díla. Tím by se předem vyloučila možnost, že mohlo ve stejné době vznikat více staveb různých stylů. Tento aspekt správně vnímal i Václav Mencl, když ze západu došlé specializované kameníky přinášející normanský ornament do oblasti středovýchodní Evropy rozčlenil na tři hlavní linie, z nichž jedna se usadila v Třebíči. Jako mnohem pravděpodobnější se jeví, že se v Třebíči objevila menší skupina specializovaných kameníků, o kterých nelze říct s jistotou, zda již na Moravě pracovali dřív (Velehrad), nebo dorazili primárně za účelem vyhotovení severního portálu v Třebíči a následně pak pracovali na nedochovaném velehradském portálu a dalších popsaných portálů, které jsou v moravském prostoru s Třebíčí spojovány. O tom, že k nám

nedošla již kompletní hotová huť, ostatně svědčí i další portály baziliky, které svými detaily se v mnoha ohledech od severního portálu i liší.

Domnívám se, že se v Třebíči sešlo velice schopné jádro specializovaných kameníků, kteří budování portálu vedli ve spolupráci s místními kameníky a postupně naplňovali jeho liturgický plán, který alespoň v základních rysech musel existovat. Podobně tomu bylo v nedalekém Tišnově, kde také můžeme mluvit o cíleném teologickém konceptu vzniklém na základě společné koncepce zadavatelky Konstancie (inspirace ostříhomskou Portou Speciosou) a biskupa Roberta. Zjištění, že se v Třebíči sešlo několik uměleckých tendencí spoluvytvářejících baziliku dává tušit, že neexistoval úplný jasný koncept přizvaných stavebníků, ale spíše úsilí zadavatele přizvat veškeré dostupné kameníky, kteří by mohli v relativně krátké době baziliku postavit. Proto nepřekvapí ani různost detailů severního portálu, které odkazují k vícero starším nebo i soudobým portálům za západní i středovýchodní Evropy (kostel sv. Jakuba v Řezně, kostel sv. Jakuba v Lébényi, kostel v Sopronhorpácsi).

Obecně je potřeba počítat s tím, že ve všech zemích středovýchodní Evropy byli kromě zahraničních stavitelů, kteří se ve skupinkách oddělili od velkých západních hutí, zapojeni místní kameníci, kteří se svým dílem podepsali na konečných podobách konkrétních staveb. Evidentní podobnosti mezi stavbami a dynastické vazby naznačují kontakt mezi těmito zeměmi, který zůstal živý i navzdory nepříznivým politickým okolnostem či dokonce válečným událostem. Na shodných rysech se navíc podepsala skutečnost, že normanský ornament byl již brzy po svém proniknutí na evropský kontinent (např. na Sicílii) spjat s panovnickou reprezentací. Na tuto tradici navázali také středoevropští panovníci, emancipující se aristokracie, ministeriálové v Rakousku a šlechta v Uhrách budující panské kostely.

Seznam nejdůležitějších použitých pramenů a literatury

ARADI/FREUERNÉ TÓTH/GALAVICS/MAROSI/NÉMETH 1983 — Nóra ARADI/Rózsa FEUERNÉ TÓTH/Géza GALAVICS/ Ernő MAROSI /Lajos NÉMETH: A művészet története Magyarországon. Budapest 1983

BOGYAY 1943—Tamás BOGYAY: A jáki apátsági templom és Szent Jakab kápolna.
Budapest 1943

BOGYAY 1953—Thomas von BOGYAY: Normannische Invasion - Wiener Bauhütte -
Ungarische Romanik. In: Forschungen zur Kunstgeschichte und christlichen Archäologie, Bd.
II. Baden-Baden 1953, 273-304

BOGYAY 1993a—Tamás BOGYAY: Ják és Bamberg. In: Ilona VALTER (ed.): Entz Géza
nyolcvanadik születésnapjára. Budapest 1993, 11-18

BOGYAY 1993b—Thomas von BOGYAY: Bamberg und Ják im Licht neuer Forschungen.
In: Gaethgens 1993 — Thomas Gaethgens (ed.): Akten des XXVIII. Internationalen
Kongresses für Kunstgeschichte, Berlin, 15-20. Juli 1992. Berlin 1993, 81-88

CSÁNYI/LUX 1944—Károly CSÁNYI / Géza LUX: A lébényi róm. kat. templom, in:
Technika 1944. 134-137, 185-189, 221-225, 278-282

CSEMEGI 1938—József CSEMEGI: A jáki apátság temploma. In: Vasi Szemle VI, 1938, 12-
37

CSEMEGI 1955—József CSEMEGI: A budavári főtemplom középkori építéztörténete,
Budapest 1955

CZOBOR 1890—Béla CZOBOR: A jaáki apátsági templom. In: Archaeologiai Értesítő X,
1890, 11-16

ČEPLÁ 2006 — Andrea ČEPLÁ: Severní portál kostela sv. Prokopa v Třebíči. Diplomová
práce. Olomouc 2006.

ČEPLÁ 2011 – Andrea ČEPLÁ: Severní portál baziliky sv. Prokopa v Třebíči v evropských
souvislostech. In: Matěj MATĚJEK: Benediktini ve středověku. Třebíč 2011, 203-228

ČERNOUŠKOVÁ 1992—Dagmar ČERNOUŠKOVÁ: Třebíč – východní křídlo bývalého
kláštera, dílčí stavebněhistorické posouzení uloř. v archivu Archaia Brno, o. p. s., 1992

DAHM 1999—Friedrich DAHM: Die romanischen Skulpturen am Riesentor von St. Stephan in Wien, in Edit SZENTESI (ed.): A jáki apostolszobrok – Die Apostelfiguren von Jáak, Budapest, 1999

DAVY 2014—Marie-Madeleine DAVY: Románská symbolika. Duch 12. století, Praha, 2014

DERCSÉNYI 1964 — Dezső DERCSÉNYI: A magyarországi művészet története. Budapest 1964

DOLEŽEL 1930—František DOLEŽEL: Bazilika sv. Prokopa v Třebíči, in: Třebíč, Město a okres, Třebíč, 1930

DONIN 1915— Richard Kurt DONIN: Romanische Portale in Niederösterreich. In: Jahrbuch des kunsthistorischen Institutes der k.k. Zentralkommission für Denkmalpflege 9. Wien 1915

DONIN 1944—Richard Kurt DONIN: Die romanische Kunst in Wien. In: Richard Kurt Donin (ed.): Geschichte der bildenden Kunst in Wien. Wien 1944, 145-183

DROBNÁ 1941 — Zoroslava DROBNÁ: Basilika sv. Prokopa v Třebíči. Praha 1941

FARBAKY/FARAKYNÉ DEKLAVA/MÁTÉFFY/RÓKA/VÉGH 2015— Péter FARBAKY / Lilla FARAKYNÉ DEKLAVA / Balázs MÁTÉFFY / Enikő RÓKA / János VÉGH: Mátyás-templom. A budavári Nagyboldogasszony-templom évszázadai (1246-2013), Budapest, 2015

FIALA 2014 – Oldřich FIALA a kol: Hulín - město na křižovatkách, Brno 2014

FERNIE 2000 – *Eric FERNIE*: The architecture of Norman England, Oxford 2000

FILLITZ 1998— Hermann FILLITZ (ed.): Geschichte der bildenden Kunst in Österreich, Bd. I. München-New York 1998

FIFKOVÁ 2006—Renata FIFKOVÁ (ed.) Sága moravských Přemyslovců. Život na Moravě od počátku XIV. století (kat. výstavy), Vlastivědné muzeum v Olomouci a Muzeum města Brna, 2006

FIŠER /Kučerňáková/uhlíř 2001—Rudolf Fišer / Eva Kučerňáková/ Jiří Uhlíř: Benediktinský klášter v Třebíči, Třebíč, 2001

FIŠER/TEPLÝ/RANÝ 1996—Rudolf FIŠER / Libor TEPLÝ / Emanuel RANÝ: Třebíč. Město a čas. Třebíč, 1996

FIŠER 2001—Rudolf FIŠER: Klášter uprostřed lesa. Dvě studie o třebíčském benediktinském opatství. Brno 2001

FIŠER /KUČERŇÁKOVÁ/UHLÍŘ 2001— Rudolf FIŠER / Eva KUČERŇÁKOVÁ/ Jiří Uhlíř: Benediktinský klášter v Třebíči, Třebíč, 2001

FIŠER 2002 — Rudolf FIŠER: K počátkům třebíčského kláštera, in: Libor/Obšusta (ed): 2002, 85-97

FIŠER 2003 — Rudolf FIŠER: Bazilika sv. Prokopa v Třebíči. Brno 2003

FIŠER 2004 — Rudolf FIŠER: Třebíč. Z historie benediktinského opatství. Třebíč 2004

FLACHENECKER 1995—Helmut FLACHENECKER: Schottenklöster. Irische Benediktinerkonvente im hochmittelalterlichen Deutschland (Quellen und Forschungen aus dem Gebiet der Geschichte N. S. 18), Paderborn u. a. 1995

FOLTÝN 2005 — Dušan FOLTÝN et al: Encyklopedie moravských a slezských klášterů. Praha 2005

FOLTÝN/KLÍPA/MAŠKOVÁ/SOMMER/VLNAS 2015—Dušan FOLTÝN / Jan KLÍPA /
Pavla MAŠKOVÁ / Petr SOMMER / Vít VLNAS (eds): Otevři zahradu rajskou. Praha,
2015

GEREVICH 1938 — Tibor GEREVICH: Magyarország románkori emlékei. Budapest 1938

GINHART 1944 — Karl GINHART: Die romanische Bildneri. In: Richard Kurt Donin
(ed.): Geschichte der bildenden Kunst in Wien. Wien 1944

GRMOLENSKÁ 2002— Martina GROLEMSKÁ: Raně středověké portály na Moravě (1100-
1260), nepublikovaná diplomová práce, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity v Brně,
Brno, 2002, 11, 16, 47

GRMOLENSKÁ 2006— Martina GROLEMSKÁ: Skulptura Sacra – symbolické významy
sochařství na Moravě v 1. polovině XIII. Století, in: Renata FIFKOVÁ (ed.) Sága moravských
Přemyslovců. Život na Moravě od počátku XIV. Století (kat. výstavy), Vlastivědné muzeum
v Olomouci a Muzeum města Brna. 2006 103 - 107

GRUEBER 1871—Bernhard, Die Kunst des Mittelalters in Böhmen, Prag, 1871

GRUEBER 1874—Bernhard, Die Hauptperioden der mittelalterlichen Kunstentwicklung in
Böhmen, Mähren, Schlesien und den angrenzenden Gebieten. Praha 1874, 13

HAMANN 1923—Richard HAMANN: Deutsche und französische Kunst im Mittelalter, Bd.
2. Marburg 1923

HEIDER/ EITELBERGER/HEISER 1860— Gustav EITELBERGER / Rudolf von HIESER /
J. HIESER: Mittelalterliche Kunstdenkmale des Oesterreichischen Kaiserstaates, Bd. 2,
Stuttgart, 1860

HOEFELMAYR-STRAUBE 1954 – Ingeborg HOEFELMAYR-STRAUBE: Já kund die
normannische Ornamentik in Ungarn. Eine stilkritische Untersuchung der Bauten Já,
Lébény, Esztergom, und Buda (1190-1260), 1954

HOMOLKA 1984—Jaromír HOMOLKA: Románské sochařství In: Dějiny českého výtvarného umění I/1, 1984, 92-102

HOUDEK 1896—Vítězslav: Postranní jižní portál zámeckého kostela v Třebíči. In: Časopis vlasteneckého muzejního spolku olomouckého 13. Olomouc 1896, 102-105

CHADRABA 1984—Rudolf CHADRABA et al.: Dějiny českého výtvarného umění od počátků do konce středověku 1/1. Praha, 1984

JAN/OBŠUSTA 2002—Libor JAN Petr Obšusta (ed): Ve stopách sv. Benedikta. Sborník příspěvků z konference Středověké kláštery v zemích Koruny české ve dnech 24. - 25. května 2001 v Třebíči. Brno 2002, 85-97

JAROŠOVÁ/LOMIČKOVÁ 2014 —Markéta JAROŠOVÁ/ Radka LOMIČKOVÁ (eds.): Ora et Labora: Vybrané kapitoly z dějin a kultury benediktinského řádu, Praha, 2014

JOURA 1991—Jiří JOURA: Nejstarší známé zobrazení města Třebíče. In: Naším krajem, 1991, 50-54

KARASOVÁ 1961—Hana KARASOVÁ: Archeologický výzkum v areálu bývalého benediktinského kláštera v Třebíči v letech 1959-1960, Archeologické rozhledy XIII, Praha, 1961, 740 -741

KOLAŘÍK/MERTA/PEŠKA 2009 — Václav KOLAŘÍK / David MERTA / Marek PEŠKA: Terénní dokumentace z akce A55/2009, Třebíč zámek, rekonstrukce kanalizace a odvlhčení, uloř. v archivu Archaia Brno, o. p. s., 2009

KOLAŘÍK/MERTA/PEŠKA 2011 — Václav KOLAŘÍK / David MERTA / Marek PEŠKA: Ke stavební dispozici areálu bývalého benediktinského opatství v Třebíči, in: Archaeologia historica, roč. 36, č. 1, 2011, 153-163

KOLÁŘOVÁ TAKÁCSOVÁ 2018—Kornélia KOLÁŘOVÁ TAKÁCSOVÁ: Bazilika sv. Prokopa v Třebíči jako památka UNESCO. Několik poznámek k jejím souvislostem se

sakrálními památkami 13. století v Uhrách. In: HANÁČKOVÁ, Jaromíra (ed.): Třebíč - 15 let v elitní společnosti. Třebíč: MKS Třebíč, 2018, 28-34

KOLLER 1996—Manfred KOLLER: Aktuelle Restaurierungen romanischer Architektur in Österreich, in: Edit SZENTESI (ed.): A jáki apostolszobrok – Die Apostelfiguren von Ják. Budapest 1999, 551-556

KREJČÍK 1911—Ludvík KREJČÍK: O zakládací listině kláštera Třebíčského. In: Časopis Matice moravské XXXVI, 1911, 192-199

KROUPA 1978—Pavel KROUPA: Třebíčská bazilika, nepublikovaná diplomová práce, FF Univerzity J.E. Purkyně v Brně, 1978

KROUPA 1983—Pavel KROUPA: Rostlinný dekor na stavbách v Čechách ve 2. polovině 13. století, nepublikovaná diplomová práce, Katedra dějin umění a estetiky, FF UK, Praha, 1983, 26 -31

KRPÁLEK 2016—Josef KRPÁLEK: Bývalý benediktinský klášter v Třebíči ve světle archeologických pramenů, (nepublikovaná diplomová práce), Instituce archivující a zpřístupňující práci, Univerzita Hradec Králové, 2016

KŘIVÝ 1925—K. KŘIVÝ: Třebíčská bazilika před její obnovou, Lidové noviny CDXXV, 25. 8. 1925, 1 – 2

KUBEŠ 1874— Adolf KUBEŠ: Dějepis města Třebíče I. Třebíč 1874

KUDĚLKA 1984—Zdeněk KUDĚLKA: Románská architektura na Moravě, in: *Dějiny českého výtvarného umění*, I/1, Praha, 1984

KUTAL 1935 – Albert KUTAL: Čeněk Sameš, Opravy opatského chrámu třebíčského v letech 1725-1735 (recenze), Časopis matice moravské LIX, Brno, 1935

KUTAL 1949—Albert KUTAL: , Sochařství v době posledních Přemyslovců, in KUTAL, Albert /LÍBAL, Dobroslav/ MATĚJČEK Antonín, České gotické umění I, Stavitelství a sochařství, Praha, 1949, s. 44

KUTAL 1972—Albert KUTAL: České umění gotické, Praha, 1972, s. 10

KUTAL 1984—Albert KUTAL: Gotické sochařství, in: *Dějiny českého výtvarného umění I/1*, Praha 1984

KUTHAN 1994—Jiří KUTHAN: Česká architektura v době posledních Přemyslovců. Města – hrady – kláštery – kostely. Vimperk 1994

KUTHAN 2008—Jiří KUTHAN: Splendor et Gloria Regni Bohemiae. Umělecké dílo jako projev vladařské reprezentace a symbol státní identity. Praha 2008

KUTHAN 2009a—Jiří KUTHAN: Zakladatelská činnost posledních Přemyslovců. In: Petr SOMMER / Dušan TŘEŠTÍK / Josef ŽEMLIČKA (eds.): Přemyslovci. Budování českého státu, Praha, 2009, 418–445

KUTHAN 2009b—Jiří KUTHAN: Dvorské umění: nástup a rozkvět gotiky. In: In: SOMMER, Petr/TŘEŠTÍK, Dušan/ŽEMLIČKA, Josef, (eds.): Přemyslovci. Budování českého státu, Praha, 2009, 451–475

KUTHAN 2014—Jiří KUTHAN: Benediktinské kláštery střední Evropy a jejich architektura (= Opera Facultatis theologiae catholicae Universitatis Carolinae Pragensis. Historia et historia artium XVIII). Praha 2014, 264-276

KYNCL 2011—Tomáš KYNCL: Dendrochronologické datování desek bednění klenby krypty basiliky Nanebevzetí Panny Marie v Třebíči Výzkumná zpráva č. 089a-11, Brno, 2011

LÍBAL 1948— Dobroslav, Gotická architektura v Čechách a na Moravě, Praha, 1948, 28-31

LÍBAL 1949—Dobroslav LÍBAL: Počátky gotického stavitelství, in KUTHAL, Albert /LÍBAL, Dobroslav/MATEJČEK Antonín, České gotické umění I, Stavitelství a sochařství, Praha, 1949, 15–16

LÍBAL 1984—Dobroslav LÍBAL: Gotická architektura, in: in CHADRABA, Rudolf (ed). Dějiny českého výtvarného umění 1/1, Praha, 1984, 150-151

LÍBAL 2001—Dobroslav LÍBAL: Katalog gotické architektury v České republice do husitských válek. Praha 2001

LÜBKE, Wilhelm, Geschichte der Architektur von den ältesten Zeiten bis zur Gegenwart (Band 1), Leipzig, 1884

MACEK, Petr/VLČEK Pavel/ZAHRADNÍK Pavel: František Maxmilián Kaňka, „in regno Bohemiae aedilis famosissimus“, in: Umění XL, 1992, 180-227

MAROSI 1972—Ernő MAROSI: A románkor művészete, Budapest, 1972

MAROSI 1984—Ernő MAROSI: Die Anfänge der Gotik in Ungarn. Budapest 1984

MAROSI 1996a—Ernő MAROSI: Bencés építészet az Árpád-kori Magyarországon, in: Imre Takács (ed.): Mons Sacer. Katalógus (kat. výst.). Pannonhalma 1996, 131-142

MAROSI 1996b—Ernő MAROSI: A zsámbéki kolostorromok. In: Magyar Műemlékvédelem (1980-1990) X, 1996, 59-76

MAROSI 1997—Ernő MAROSI: Die Benediktinerkirche St. Georg zu Ják. Bauwerk und kunsthistorische Problematik. In: Acta Historiae Artium XXXIX, 1997, 19-70

MAROSI 2001—Ernő MAROSI: Bencés építkezések a 13. században. In: Imre Takács: Paradisum plantavit, Történeti katalógus (kat. výst.), Pannonhalma 2001, 273-289

MAŠÍN, Jiří, Malerei und Plastik der Romanik, in: BACHMANN, Erich, Romanik in Böhmen, München, 1977, s. 191-192

MATĚJEK 2011—Marek MATĚJEK (ed.): Benediktini ve středověku. Třebíč 2011

MAZOUREK, Pavel, Záchrané a výzkumné práce na třebíčské bazilice, Zpravodaj města Třebíče, č. 12, 1985, s. 15

MENCL 1965 – Václav MENCL, Panské tribuny v naší románské architektuře, Umění XII, Praha, 1965, 29-62.

MENCL 1937—Václav Mencl: Stredoveká architektura na Slovensku. Praha-Prešov 1937

MENCL 1939—Václav MENCL: Románská architektura v zemích českých. Ročenka kruhu po pěstování dějin umění za rok 1937 a 1938. Praha 1939, 39-41

MENCL 1952 – Václav MENCL, Tvary klenebních žeber v české gotické architektuře, Zprávy památkové péče XI, Praha, 1952, 268-281.

MENCL 1960a—Václav MENCL: Vývoj středověkého portálu v českých zemích. In: Zprávy památkové péče 20. Praha 1960, 9-26

MENCL 1960b—Václav MENCL: Vývoj okna v architektuře českého středověku. In: Zprávy památkové péče 20. Praha 1960, 185-186

MENCL 1974 – Václav MENCL, České středověké klenby, Praha, 1974, 32–34

MERHAUTOVÁ 1976—Anežka Merhautová, K ikonografii českých raně středověkých portálů, *Umění XXIV.*, 1976, 417–428

MERHAUTOVÁ 1949—Anežka MERHAUTOVÁ (roz. Livorová), *Románské portály v Čechách*, FF UK Praha 1949.

MERHAUTOVÁ 1971—Anežka MERHAUTOVÁ, *Raně středověká architektura v Čechách*, Praha 1971

MERHAUTOVÁ/TŘEŠTÍK 1983—Anežka MERHAUTOVÁ / Dušan TŘEŠTÍK, *Románské umění v Čechách a na Moravě*, Praha 1983

MERHAUTOVÁ 1984—Anežka MERHAUTOV, *Románská architektura v Čechách*, in: *Dějiny českého výtvarného umění*, I/1, Praha 1984, 55–57

MERHAUTOVÁ 1983—Anežka MERHAUTOVÁ/Dušan TŘEŠTÍK: *Románské umění v Čechách a na Moravě*. Praha 1983

MEŘÍNSKÝ 2002—Zdeněk MEŘÍNSKÝ: *Církevní instituce na Moravě a historické pozadí vzniku třebíčského kláštera*, in: Libor JAN / Petr OBŠUSTA (eds): *Ve stopách sv. Benedikta. Sborník příspěvků z konference Středověké kláštery v zemích Koruny české ve dnech 24. - 25. května 2001 v Třebíči*, Brno, 2002, 57-83

MEZEY/SZENTESI 1992—Alice D. MEZEY / Edit SZENTESI: *Új kutatások Jákon források segítségével. Az "eltűnt" építéstörténet nyomában*. In: *Henszlmann-Lapok* 3, 1992, 11-17

NEUMANN 1903—Wilhelm Anton NEUMANN, *Über Schottische Kirchen Portale in Österreich-Ungarn*, in: *Monatsblatt des Altertums - Vereiness zu Wien*, 20, 1903

NOTHNAGEL 1985—Karl NOTHNAGEL: *Staufische Architektur in Gelnhausen und Worms*, Göppingen, 1971; HOTZ, Walter: *Wormser Bauschule 1000 – 1250*, Darmstadt, 1985

NOVOTNY Fritz: *Romanische Bauplastik in Österreich*. Wien 1930

JAN/OBŠUSTA 2002—Libor JAN/Petr OBŠUSTA (ed.): *Ve stopách sv. Benedikta. Sborník příspěvků z konference Středověké kláštery v zemích Koruny české*. Brno 2002

OBŠUSTA 2002 — Petr OBŠUSTA: *Třebíčské benediktínské opatství a jeho odraz v archeologických pramenech*, in: Libor JAN / Petr OBŠUSTA (eds): *Ve stopách sv. Benedikta. Sborník příspěvků z konference Středověké kláštery v zemích Koruny české ve dnech 24. - 25. května 2001 v Třebíči*, Brno, 2002, 219-227

OHLER 2006 — Norbert OHLER: Katedrála: Náboženství, politika, architektura, dějiny, Praha, 2006

O'MAHONY 1994 – Felicity O'MAHONY(ed.): The book of Kells: proceedings of the conference at Trinity College Dublin, 6 – 9 September 1992, Aidershot, 1994

POJSL, Miroslav, K problematice stavebních hutí ve 13. století na Moravě, Archeologia historica IX, Praha, 1984, s. 224

POJSL, Miroslav, Velehrad, Stavební památky bývalého cisterciáckého kláštera, Brno, 1990

PROKOPP 1904—August PROKOP: Die Markgrafschaft Mähren in kunstgeschichtlicher Beziehung. Wien 1904

PROKOP August: Die Markgrafschaft Mähren in kunstgeschichtlicher Beziehung. Wien 1904, s. 136-138, 162-168

PUPITSCHKA 1778—František PUPITSCHKA: Priesters von der Gesellschaft Jesu Chronologische Geschichte Böhmens von der ersten Königen bis auf Karl den IVten, Vieter Theil, Erster Band, Leiptzig Prag, 1778, s. 103

RÁCZ 2000—György RÁCZ: A Ják nemzetség és monostoralapításai. In: Vasi Szemle LIV, 2000, 7- 26

RAZÍM/ZAHRADNÍK 2003— Vladislav RAZÍM/Pavel ZAHRADNÍK: Třebíč, středověké opevnění bývalého kláštera benediktinů. Třebíč–Praha, 2003

RICHTER 1943—Václav RICHTER: Zoroslava Drobná, Basilika sv. Prokopa v Třebíči, (recenze), Časopis Matice moravské IXV., Brno, 1943, 234–235.

RIEHL 1924—Hans RIEHL: Baukunst in Österreich. Eine Stilkunde an Hand des österreichischen Kunstgutes I: Das Mittelalter. Wien 1924

ROCHE 1995—Richard ROCHE: The Norman Invasion of Ireland, Dublin 1995.

SAMEŠ 1934—Čeněk SAMEŠ: Opravy opatského chrámu třebičského v letech 1725-1732.
Třebíč 1934

SAMEŠ 1979—Vincenc SAMEŠ: Stručné dějiny města Třebíče. Příloha zpravodaje města
Třebíče 1972-1979, 1979

SEDLÁČEK 1911—August SEDLÁČEK: Prvotní nadání kláštera Třebíčského. In: Časopis
Matice moravské XXXVI, 1911, 200-207

SCHULLER 1993—Manfred SCHULLER: Das Fürstenportal des Bamberker Domes,
Bamberg, 1993

SCHURER/WIESE 1938 – Oskar SCHURER, Erich WIESE: Deutsche Kunst in der Zips,
Wien-Leipzig 1938

SOCHOR 1937—Stanislav SOCHOR: První zjištění lektorium u nás. Zprávy památkové
péče 1937/1, č. 3

SOMMER 2007 – SOMMER et al.: Kostel sv. Prokopa v Záboří n. L., Průzkumy památek
XIV – 1/2007

STROBEL/WEIS 1994—STROBEL von Richard / WEIS Markus: Romanik in
Altbayern Gebundene Ausgabe, 1994

SCHWARZ 1976—Mario SCHWARZ: Romanische Architektur in Niederösterreich,
Wissenschaftliche Schriftenreihe Niederösterreich XVII/XVIII, Wien, 1976

SCHWARZ 1976—Mario SCHWARZ: Die Architektur der Spätzeit (1200-1246). In:
Johannes GRÜNDLER (ed.): 1000 Jahre Babenberger in Österreich (kat. výst.). Wien 1976,
512–522

SCHWARZ 1979—Mario SCHWARZ: Der Weg normanischer Dekorationsformen in der Bauplastik nach Niederösterreich, *Alba Regia* XVII, 1979, 163–167

SCHWARZ 1979—Mario SCHWARZ: Romanische Architektur in Niederösterreich. St. Pölten, Wien 1979

SCHWARZ 1981—Mario SCHWARZ: Studien zur Klosterbaukunst in Österreich unter letzten Babenbergern, Wien 1981

SCHWARZ 1998—Mario SCHWARZ: Die Architektur in den Herzogtümern Österreich und Steiermark unter den beiden letzten Babenbergerherzögen. In: Hermann FILLITZ (ed.): *Geschichte der bildenden Kunst in Österreich*, Bd. I. München-New York 1998, 274–336

SCHWARZ 1999—Mario SCHWARZ: Beiträge zur Kirchengeschichte Niederösterreichs. In: Thomas AIGNER (ed.): *Kollegiatstift Ardagger. Beiträge zu Geschichte und Kunstgeschichte*. St. Pölten 1999

SCHWARZ 2013—Mario SCHWARZ: Die Baukunst des 13. Jahrhunderts in Österreich, Wien, 2013

SCHWOY 1786—Franz Joseph SCHWOY: *Topographische Schilderung des Markgrafthum Mähren*, Zweyter Band, Prag und Lietzig, 1786

SCHOWOY 1794—Frantz Joseph SCHOWOY: *Topografie von Markgrafthum Mähren*, Vídeň 1794

SOMMER 1991 – Petr SOMMER: První dvě století benediktinských klášterů v Čechách, *Studia Mediaevalia Pragensia* II, Praha, 1991, 75–100

SOUKUPOVÁ 2004—Helena SOUKUPOVÁ: Zu Datierung und Interpretation des Westportals des Zisterzienserinnenkloster Porta Coeli in Tišnov. In: *Umění* LII, Praha, 2004, 298–309

SZAKÁCS —Béla Zsolt SZAKÁCS: Magyarország építésze a tatárjárás korában. In: Ágnes RITÓOK / Miklós SZÉCSÉNYI: A Szt. György vértanúról nevezett jáki apátság története. Budapest 1901

ŠMIED/ZÁRUBA 2013—Miroslav ŠMIED/František ZÁRUBA, František. Svatá Anežka Česká a velké ženy její doby. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2013

TAKÁCS 2001—Imre Takács (ed.): Paradisum plantavit. Történeti katalógus (kat. výst.). Pannonhalma 2001

TAKÁCS 2018—Imre TAKÁCS: A francia gotika recepciója Magyarországon II. András korában, 2018 in: BARRAL/LŐVEI/LUCHERINI/TAKÁCS—Xavier BARRAL i Altet/Pál LŐVEI/Vinni LUCHERINI/Imre TAKÁCS: The Art of Medieval Hungary, Roma, 2018

TAKÁCS 2019—Imre TAKÁCS: Művészettörténeti tanulmányok Tóth Sándor emlékére, Budapest. 2019

TIETZE 1931—Hans TIETZE: Geschichte und Beschreibung des St. Stephans Domes in Wien, Österreichische Kunsttopographie XXIII, Wien, 1931

TRAPP 1857—Mauritz TRAPP: Bazilika nanavevzetí Panny Marie v Třebíči na Moravě, *Památky archeologické a místopisné II*, Praha 1857, 273–281

UHLÍŘ 1967—Jiří UHLÍŘ: Umělecké památky Třebíče a okolí, Třebíč 1967

UHLÍŘ/ŽAMBERSKÝ1995—Jiří UHLÍŘ / Antonín ŽAMBERSKÝ: Bazilika bývalého opatství benediktinů v Třebíči, Třebíč, 1995

UHLÍŘ 1968 – Jiří UHLÍŘ: Archeologický výzkum ambitu bývalého benediktinského kláštera v Třebíči. *Předběžná zpráva*, VVM 20, 286–290.

URBAN 1961—Jan URBAN: Restaurátorské zpráva z akce Rekonstruování protálu kostela v Třebíči a gotické římsy na apsidě kaple v Třebíči, 9.11.1961

URBAN 1995—Otmar URBAN: Klášter Matky Boží sv. Marie, bazilika sv. Prokopa, chrám Panny Marie a sv. Prokopa, Porta Paradisi? *Zpravodaj města Třebíče č. 3, 1995*, s. 13–16

VALTER 1985—Ilona VALTER: Romanische Sakralbauten Westpannoniens. Eisenstadt 1985

VALTER 1992—Ilona VALTER: Újabb régészeti kutatások a zsámbéki premontrei prépostsági romban. In: *Műemlékvédelmi Szemle, 1991/1992*, 24-28

VOCKE 2008—Sonja Christine VOCKE: Mitteleuropäische Stilbeziehungen normannischer Formenelemente an Beispielen in Deutschland, Österreich und Ungarn, 2008

WAGNER-RIEGER 1988—Renate WAGNER-RIEGER: Mittelalterliche Architektur in Österreich, Wien/St. Pölten, 1988

WENZEL 1929—Alfred WENZEL: Die Baugeschichte der Klosterkirche zu Trebitsch. In: *Marburger Jahrbuch für Kunstwissenschaft* 5, 1929

WERNER 1991— Martin WERNER: On the origin of zoatropomorphic evangelist symbols: the early medieval and later Coptic, Nubian, Ethiopian and Latin evidence, *Studies in iconography* XIII, 1991, 1 – 47

WINTERFELD 1999—Dethard von WINTERFELD: Bamberg és Ják, in: Edit SZENTESI/Péter UJVÁRI (ed.): *A jáki apostolszobrok-Die Apostolfiguren von Ják*. Budapest 1999

WIRTH 1933—Zdeněk WRITH: Kamil Hilbert, *Časopis společnosti přátel starožitností československých v Praze* XLI, Praha, 1933, s. 97–102

WIRTH 1931 – WIRTH Zdeněk (ed.): *Dějepis výtvarného umění v Čechách I. Středověk*. Praha 1931

WOCEL 1858—Johann Erasmus WOCEL: Bericht über eine kunsthistorische Reise in Böhmen und Mähren I. Třebíč. In: Mitteilungen der K.K. Central-Commission. Wien 1858, 144-149.

WOLNY 1860—WOLNY Gregor: Markgrafstschafft Mähren topographisch, statistisch und historisch geschildert, Iglauer Kreiss, Brno, 1842, později také v díle WOLNY, Gregor: Kirchliche Topographie von Mähren, Brno, 1860

ZAHN 1967—Wolfgang ZAHN: Schottenklöster. Die irischen Benediktiner in Deutschland, disertační práce, Freiburg, 1967

ŽAMBERSKÝ 1992a—Antonín ŽAMBERSKÝ: Apsida zámecké baziliky, Třebíčský zpravodaj č. 7 – 8, srpen 1992, 9-11

ŽAMBERSKÝ 1992b—Antonín ŽAMBERSKÝ: Triborium, či tribuny?, Třebíčský zpravodaj č. 9, září 1992, 7-8

ŽAMBERSKÝ 1992c—Antonín ŽAMBERSKÝ: Východní věže baziliky, Třebíčský zpravodaj č. 10, říjen 1992, 7-8

ŽAMBERSKÝ 1992d—Antonín ŽAMBERSKÝ: Třebíčské lektorium, Třebíčský zpravodaj č. 11 a 12, listopad 1992, 7-9

ŽAMBERSKÝ 1996—Antonín ŽAMBERSKÝ: K zakládací listině trebičského kláštera. In: Naším krajem 7, 1996, 28-36

ŽEMLIČKA 2002—Josef ŽEMLIČKA: Počátky Čech královských 1198-1253. Proměna státu a společnosti, Praha, 2002

Seznam publikací doktoranda

KOLÁŘOVÁ TAKÁCSOVÁ Kornélia: Svatá Markéta Uherská a klášter dominikánek na Zaječím ostrově na Dunaji. In ŠMIED, Miroslav; ZÁRUBA, František (ed.): Svatá Anežka Česká a velké ženy její doby. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2013, 248-255.

KOLÁŘOVÁ TAKÁCSOVÁ Kornélia: Politické aspekty ikonografie nástěnných maleb v kapli sv. Michala v premonstrátském klášteře v Lelesu. In: ZÁRUBA, František (ed.): Obrazy uctívané, obdivované a interpretované. Sborník u příležitosti životního jubilea historika umění profesora Jana Royta. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2015, 314-325.

IZDNÝ J. - KOLÁŘOVÁ TAKÁCSOVÁ K. - KREMER J. – MUŽÍK, Z. – POSPÍŠIL, O. – ŠRÁMEK, J.: Online mapa středoevropských benediktinských fundací do počátku 14. století., 2015.

KOLÁŘOVÁ TAKÁCSOVÁ Kornélia: Kostel dominikánek na Markétině ostrově v Budapešti a problematika dlouhého presbytáře v kostelech ženských žebravých řádů v 13. století. In: NESPĚŠNÁ HAMSÍKOVÁ, Magdaléna; PEROUTKOVÁ Jana; SCHOLZ Stefan (ed.): Ecclesia docta. Společenství ducha a umění. K životnímu jubileu profesora Jiřího Kuthana. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2016, 262-273.

KOLÁŘOVÁ TAKÁCSOVÁ Kornélia. Ke vztahu západního portálu kláštera Porta Coeli v Tišnově k analogickým portálům v Uherském království, in: Nová M. – Opatrná M. (eds.): Obsah – forma. Sborník příspěvků z mezinárodní konference studentů doktorských programů, Praha, 2017, 32-39.

KOLÁŘOVÁ TAKÁCSOVÁ Kornélia: Sv. Markéta Uherská: život, legendy, kult a ikonografie. In: KOLÁŘOVÁ TAKÁCSOVÁ Kornélia (ed.): Velké ženy ve Visegradském regionu: kult a umění s nimi spojené. Praha 2017, 35-48.

KOLÁŘOVÁ TAKÁCSOVÁ Kornélia: Klášter Porta Coeli v Předklášteří u Tišnova se zvláštním zaměřením na Uherské království. In: KOLÁŘOVÁ TAKÁCSOVÁ Kornélia (ed.): Velké ženy ve Visegradském regionu: kult a umění s nimi spojené. Praha, 2017, 49-55.

KOLÁŘOVÁ TAKÁCSOVÁ Kornélia: Bazilika sv. Prokopa v Třebíči jako památka UNESCO. Několik poznámek k jejím souvislostem se sakrálními památkami 13. století v Uhrách. In: HANÁČKOVÁ, Jaromíra (ed.): Třebíč - 15 let v elitní společnosti. Třebíč: MKS Třebíč, 2018, s. 28-34.

KOLÁŘOVÁ TAKÁCSOVÁ Kornélia: Stavebně historický popis vybraných benediktinských klášterů v Uherském království. In: FOLTÝN, D., KREMER, J., MAŠKOVÁ, P., SOMMER, P., ŽEMLIČKA J. (eds.): Benediktini a střed Evropy (v tisku NLN).

KOLÁŘOVÁ TAKÁCSOVÁ Kornélia: Obraz Krista mezi božským majestátem a lidským ponížením. In: POKORNÝ Petr (ed.): Biblické kořeny evropské kultury (in the press at Karolinum).

KOLÁŘOVÁ TAKÁCSOVÁ Kornélia: The image of Christ between divine majesty and human humiliation. In: POKORNÝ Petr (ed.): Biblical roots of European culture (in the press at University of Chicago Press).

KOLÁŘOVÁ TAKÁCSOVÁ Kornélia: Az Esztergomi Porta Speciosa és a tišnovi Porta Coeli kapcsolata (in press).

Editorická činnost

KOLÁŘOVÁ TAKÁCSOVÁ Kornélia (ed): Velké ženy ve Visegradském regionu: kult a umění s nimi spojené. Praha 2017

Menší články (popularizace)

KOLÁŘOVÁ TAKÁCSOVÁ Kornélia: Zákon a evangelium na obrazech Lucase Cranacha staršího. In: Evangelický kalendář 2013, Praha 2012, 133-142

KOLÁŘOVÁ TAKÁCSOVÁ Kornélia: K vybraným bohoslužebným interiérům od Barbory Veselé. In: Misiologické fórum 1/2016, 36-38.

KOLÁŘOVÁ TAKÁCSOVÁ Kornélia: Husité nebyli jen ničitelé umění: Rozhovor s Janem Roytem. In: Křesťanská revue 3/2015, 38-40.

KOLÁŘOVÁ TAKÁCSOVÁ Kornélia: Jiřina Adamcová a její cyklus Vzkříšení. In: Misiologické fórum 2/2014, 48-50.

KOLÁŘOVÁ TAKÁCSOVÁ Kornélia: To nejnovější od Petry Fischerové, In: Misiologické fórum, 1/2014, leden, 47-48.

KOLÁŘOVÁ TAKÁCSOVÁ Kornélia: Jan Bárta – malíř a humanitární pracovník. In: Misiologické fórum 2/2013, 49-50.

KOLÁŘOVÁ TAKÁCSOVÁ Kornélia: O Michalu Tomkovi. In: Misiologické fórum 1/2013, 57-58.

Teologie a etika

KOLÁŘOVÁ TAKÁCSOVÁ Kornélia: Křest jako přechodový rituál? K současné diskusi o pastoračním významu křtu v německé jazykové oblasti. In: Teologická reflexe 2008, 165-179.

KOLÁŘOVÁ TAKÁCSOVÁ Kornélia: Baptism as a Missionary Opportunity? Several Remarks to the Discussion on Baptismal Pastoral Care in Mainline Churches. In: Central European Missiological Forum 2012, 23-30.

KOLÁŘOVÁ TAKÁCSOVÁ Kornélia: Křest – misijní příležitost? K diskusi o křestní pastoraci v lidové církvi. In: Misiologické info 4/2012, 4–10.

KOLÁŘOVÁ TAKÁCSOVÁ Kornélia: Uzdravování jako integrální součást misie. In: Misiologické Forum, 2/2014, 25-32.

KOLÁŘOVÁ TAKÁCSOVÁ Kornélia: Uzdravování jako integrální součást misie. In: Misiologické Forum, 2/2014, 25-32.

Anotace

Předkládaná disertační práce zařazuje severní portál baziliky sv. Prokopa v Třebíči do širších střeoevropských souvislostí se zvláštním zaměřením na uherské stavby. Po uvedení do historie třebíčského opatství a kostela, popisu portálu a jeho ikonografickém rozboru následuje analýza významných portálů z oblasti Německa, Rakouska a Maďarska, které bývají zmiňovány ve vztahu k třebíčskému portálu a jsou spojovány s normanských ornamentem, včetně pokusu o jejich chronologické zařazení. Součástí práce je kritické pojednání různých teorií putování normanského dekoru po střední Evropě. Zvláštní pozornost je věnována otázce zadavatele třebíčské baziliky, která odkazuje jednak na vládnoucí přemyslovský rod, jednak na pozoruhodnou postavu olomouckého biskupa Roberta. Ve všech zemích středovýchodní Evropy byli kromě zahraničních stavitelů, kteří se ve skupinkách oddělili od velkých západních hutí, zapojeni místní kameníci, kteří se svým dílem podepsali na konečných podobách konkrétních staveb. Evidentní podobnosti mezi stavbami a dynastické vazby naznačují kontakt mezi těmito zeměmi, který zůstal živý i navzdory nepříznivým politickým okolnostem či dokonce válečným událostem. Na shodných rysech se navíc podepsala skutečnost, že normanský ornament byl již brzy po svém proniknutí do evropského kontinentu (např. v Sicílii) spjat s panovnickou reprezentací. Na tuto tradici navázali také střeoevropští panovníci, emancipující se aristokracie, ministeriálové v Rakousku a šlechta v Uhrách budující panské kostely.

Klíčová slova

Třebíč, bazilika sv. Prokopa v Třebíči, severní portál v Třebíči, bývalé benediktinské opatství v Jáku, bývalé benediktinské opatství v Lébény, Řezno, Uhry, 13. století, normanský dekor

Abstract

The present dissertation places the northern portal of the Basilica of St. Procopius in Třebíč in a broader Central European context with a special focus on Hungarian buildings. After an introduction to the history of the Trebic abbey and church, a description of the portal and its iconographic analysis is followed by an analysis of important portals from Germany, Austria and Hungary that are mentioned in relation to the Třebíč portal and are associated with Norman ornament, including an attempt to classify them chronologically. The thesis includes a critical discussion of various theories of Norman decoration wandering in Central Europe. Special attention is paid to the question of the fundator of the Třebíč basilica, which refers both to the ruling Přemyslid family and to the remarkable figure of the bishop of Olomouc, Robert. In all the countries of Central Eastern Europe, in addition to the foreign builders who separated in groups from the large Western smelters, local stonemasons were involved and contributed their work to the final forms of specific buildings. The obvious similarities between the buildings and the dynastic links indicate a contact between these countries that remained alive despite unfavourable political circumstances or even war. Moreover, the fact that Norman ornament was already associated with the royal representation soon after its penetration of the European continent (e.g. in Sicily) contributed to the similarities. Central European rulers, the emancipating aristocracy, the ministerialists in Austria and the nobility in Hungary building manorial churches also followed this tradition.

Key words

Třebíč, Basilica of St. Prokop in Třebíč, northern portal in Třebíč, former Benedictine abbey in Ják, former Benedictine abbey in Lébény, Regensburg, Hungarian Kingdom, 13th century, Norman decor